noraino bi neurri?

Sekula egin ohi nuena egitea tokatu zait egun hauetan: surangilak bezala, eguzki epeletan bizpahiru orduz egon beharra. Urrutiegi joan ezinda, etxe ondoan dagoen "Mac Arthur Park"-era joan naiz batzutan, "Downtown"etik ere ez urrun. Igandeetan batez ere, oso leku ikusgarria: Londres-ko "Hyde Park" en bezala, sekulako predikuak eta talde bitxiak ikus baitaitezke. Eta hemen "Jesucristo me ha cambiado. Aleluya!" entzun badaiteke, handik metro batzutara Guatemala-ko azken berriak entzun daitezke, goraki, kasete baten bitartez. Polizia ere eten gabe pasatzen da bere furgonetetan, eta noiztenka "hispano"ren bat eramaten. Baina hau guztia gertakari "normala" izanik, inor ez bide da ikaratzen.

Aste hau El Salvador-ekiko Elkartasunaren astea izan da. Eta, hori dela-ta, salvadoreño gazte batzu ari ziren Mac Arthur Parkean propaganda zabaltzen. "Estamos prácticamente solos. Pero el pueblo está decidido a continuar hasta la victoria", azaldu dit orriak zabaltzen zituenetako batek. 34.000 hil azkeneko bi urteotan. Lanik-ez ikaragarria: % 16-ek bakarrik du urte osorako lanbide segururik. Haurren artean, % 75 daude ahuleziaz jota. Nekazaritzarako balio duten lurretan, % 2-ek kontrolatzen dute lurren % 60. Eta abar.

"En nombre de Dios, y en nombre de este sufrido pueblo cuyos lamentos suben hasta el cielo y cada día son más tumultuosos les suplico, les ruego, les ordeno en nombre de Dios: Cesen la represión". Handik egun batzutara Oscar Romero Artzapezpikua hila zen elizan, meza esaten ari zelarik.

Hori bakarrik ez. Romero agurgarriaren ehorzketaren egunean, El Salvador-ko Gobernuak su egin baitzuen jendetzaren kontra: balaz, bonbaz, izkilu guztiez batera. Zenbat hil ote ziren sarraski hartan? Zenbat zauritu? Ezin esan.

Gauza bera Guatemalan: maya-kitxetar indioen herriak guztiz erauzten dira eta apaizak berak "desagertzen" behin eta berriz. Batere ezkertarra ez den adiskide batek atzo deitu zidan, Guatemalatik etorri berria: "Hura ikaragarria da. Egunero desagertzen dira 25 edo 50 lagun".

Eta: "Aquí no pasa nada". Egia da.

Are gehiago: Fort Bragg-en eta Fort Benning-en eskolatzen dira gerrillaren kontrako espezialistak. Anti-kastristak eskolatzen diren bezala. Eta honek ez ditu eskuindarrak ikaratzen. "No pasa nada".

Baina, Polonian? Hor bai, hor egunero entzuten ditugu protestak.

Bi neurri, beraz: Jaruzelski "gaizki"; El Salvador, Guatemala: "Ixo! No pasa nada".

Eta faltsukeria horrek sutu egiten gaitu. Zergatik bi neurri?.

Baina eroriko al gara gu beste muturreko itsukerian? Alegia: El Salvador, Guatemala: "lotsagarria". Polonia: "No pasa nada". Hau al da ezkerraren zuzenbidea?.

Ez dakigu", esan dute gure burrukakide batzuk. Eta alde batetik egia da. Londres-ko "The Observer"ek honela izenpurutzen zuen Urtarrilaren 10-ko bere artikulua: "Truth in Poland is as scarce as meat" (= Polonian, okela bezain urria da egia). Baina aski ez dakigula-ta isiltzeak urrutira eraman gintzake. 1956 baino lehenago ezkerraren parte handi bat itsukeriara eraman zuen bezala.

Irudi batzuk kezkatu egiten gaituzte. Walesa Apezpikuen besotik behin eta berriz, Gdans-eko biltzarrean sindikalistak belauniko jarrita, mundu guztiko eskuindar eta fazista guztiak "Solidarnosc"en alde aurkitzen ditugunean... Berrogei urtez ikusi ditugun irudiak bide ditugu begien aurrean: eta mesfidantza sortzen da. Hau guztia egia da. Hauxe da, hain zuzen, bi neurri onartzera bultzatzen gaituena. Dudarik ez dago. Hiper-katolikokeria horrek atzera egiten gaitu.

Baina kontuz ibili behar da. IRA-koen katolikokeriak neurtzean bezala. Aparato Polonian (Ipar-Irlandan bezala) katolikoa ez delako. Behin ere ez zait ahazten Memmi agnostikoaren bere "Portrait du Colonisé" famatuan kondatzen diguna: bera batere musulmana ez izanik ere, mezkitara joan ohi zela; mezkita horietan aurkitzen baitzuen frantses inperialismoak kontrolatzen ez zuen parte bat!

Badago, bestalde, beste puntu garrantzitsu bat: herria agintearen alde (eta sisteman integratuta) agertzeak ezer erakusten ez badu, aparatoaren indarra ez bada; herria agintearen kontra eta integrazioaren kontra agertzeak erruz erakusten du. Areago aginte hori totalitario eta guztizkoa izan denean (Franco-ren egoera Euskal Herrian gogoan hartzea baizik ez dago). Hala ere herria sistemaren kontra agertzen denean, sistemaren frakasoa ukatu ezina da. Zuzentasunik gabe ere, berriz, sistemak dena integratu duenean, herriak frakasatu du, ez sistemak.

Hots, Polonian, urte t'erdian, eta aparatotik at, hamar miloi langile elkartu ziren (hamabi milioitatik: % 83). Horrez gainera, nekazarien eta ikasleen elkarteak zeuden. Poloniako herria, ia osorik, sistematik at zegoen Jaruzelski-k kolpea ematean. Kolpea, beraz, Armadak eman du herriaren kontra, Armadak sindikalisten kontra (86.000 langile-kontseilu, esan digutenez).

Badakigu, bestalde, Solidarnosc sortu zenez geroztik, Alderdi komunistak 400.000 militante galdu zituela; eta izkutatu ezinezko krisi hori dela-ta, Alderdia "desegiteko" asmoa erakutsi du Jaruzelskik.

Kolpa, jakina, Alderdiak kontrolatzen ez zuen Solidarnosc horren kontra joan da, noski: haraxe joan ziren tanketak lehendabiziko momentutik. Baina prentsa-askatasunaren kontra ere bai: telebista-irakurleak uniformetan, 5.500 kazetari purgatzekotan, herbesteko korrespontsalak isilarazi, eta abar.

Eta, jakina: Jaruzelskik askoz errazago gogorazten du Laval, De Gaulle baino. Ezinezkoa baita Jaruzelski-k Moskukoen baimenik gabe jokatu duela pentsatzea.

Horrela, poloniarra, marxista, eta intelektual argitua den Leszek Kolakowski-k, argi eta garbi eman du bere iritzia: "Polonian komunismoak jasan duen frakaso osoaren agiria dago hor: frakaso politikoa, ekonomikoa eta idealogikoa batera. Gaur egun, Gobernuak ez dauka bere alde fusilak baizik".

Eta alderdi moskuteroak kenduta, horrelatsu irizten dio batera Europako ezkerrak Poloniako egoerari. Bi neurri ez hartzekotan, bederen, beste biderik ez dago.

Eta pozgarria da, alde horretatik, burgesiarekin jostatzeko joerarik batere ez duten P. Iturrioz-ek eta "Bikila"k EGIN-en bertan erakutsi dituzten iritzi ausartak ematea.

Jakina da: "bi neurri ez, baina". Marx-ek demokrazia sakontzeko eta herria askatzeko projektu bat zeukan. Gauza bera Lenin-ek, Gauza bera Fidel Castro-k, sandinistek, eta Galiziako UPGk. Somozak, berriz, ez zuen demokrazia sakontzeko eta herria askatzeko projekturik, Trujillo-k ere ez, eta Pinochet-ek ere ez. Eta edozein lekutan "Sistema" hankaz gora botatzea zein zaila den jakinda, projektu iraultzaile bat duten guztiek halako konfiantza-epe bat behar dute. Beraz, alde honetatik, bi neurri. Hastapenetan batez ere.

Baina Jaruzelskik epe hau merezi al du? Alderdi bakarrak, 35 urte luze denaren jaun-eta-jabe izan ondoren, "gudu-egoera" deklaratzea baizik ez badu ikusten, eta herri osoa eskuetatik doakiola, kasu horretan Sistemak frakasatu duela esan behar da.

Eta ez da harritzekoa; behin eta berriz esan eta idatzi baita azkeneko urteotan (eta ezkerraldeko sailean ari naiz) Moskuren menpeko erresumetan Estatu-Burokraziak daudela agintean, eta ez langileria. Honetaz bat zetozen espaldidanik Trotski, Russell eta Sartre.

Sozialismoaren onerako, euskal ezker abertzalea sinesgarri izan dadin, 1935-1955 urteetako deskalabroa sozialisten artean gerta ez dadin: Jaruzelski-ri ez.

TXILLARDEGI
(Los Angeles)

semaforo gorria

Ortzilunak oskarbia dakarren bezala, zakurren haserreak ere hurrengo egunean adiskidatzea dakar. Zakurrak hezur hutsak direnean muturtzen dira. Hezur mamitsuak baldin badira, errezago moldatuko zaizkizu. Beste guztiak bezala, Calvo-Soteloren eta Suarezen arteko hezurrak badirudi mamitu direla. Edo agian pentsatuko zuten hirugarren zakurrak eramango ziela hezurra. Hirugarren zakur hori Fraga dela esaten badugu, ez dugu gauza iraingarririk jarriko, ez baitu bat ere disimulatzen.

Hezur hori hauteskundeak izatea baliteke. Ez al zaizue susmagarri iruditzen Calvo-Sotelok aurtengo urtea "lan urtea" izango dela dioen bitartean, Suarezekin horrelako konponketak egitea? Konponketa horren eremua hauteskundeak diren dudarik ez dago. Horiek ere ari dira prestatzen, guztiz bestera hitzegiten badute ere. Alde horretatik gainera mundialak ez dira gaizki etorriko. Jendearen burua beste saltsa horretan nahasirik dabilen bitartean, planak eta tratuak eta negozioak eta beharreko guztiak egiteko tarte gehiago izango da. Mundialak amaituko dira eta klask. Ustekabea. Hauteskundeak badatozela. Alderdi politikoak ez ditu, ez, ustekabean harrapatuko. Horretan dira, ba, mutilak. Zerbaitegatik dira hauteskundeak eta botoak eta paperak alderdirik gehienek arretarik gehien jartzen dietena. Semaforoak ere agian ez gaituzte ustekabean harrapatuko. Beste paisanoak, ordea, badakigu zertan ari izango diren. Bien bitartean ostikolari haundiren baten bahimenduren (sekuestroren) bat ez bada. Goi komunikabideetan horrelako zurrumurruak zabaltzen ari dira, pentsatzen hasteko pistak ematen bezala. Zerbait egin behar dutenek segurasko inork uste ez duenetik joko dute.

Langabeziak ere bere muturra agertuko du mundialetan. Ikuskizun ederrak dira horiek bazkal ondoroko eta abar. Baina zer bazkari jango duten ez dakitenentzat, mundialak apenas koiperik ekarriko duen. Dena den, ez dira gaizki etorriko hemengo trapu zaharrak munduan zehar airatzeko, kirolaren eta kirolarien barkamenez.

Xabier AMURIZA

colaboracion

respuesta a mi amiga tonia garcía nombela

Gracias, querida amiga, a ti y a Sastre, por vuestro recuerdo. Y en cuanto a eso del homenaje, ninguno podría serlo mejor para mí que éste del recuerdo vuestro, que tanto me halaga y contenta.

De lo de las generaciones prefiero no hablar. Me suena a sociologismo cientificante alemán (peor que el francés). Demasiados humos para tan pocas luces. Ortega y Salinas nos hablaron de esto hace muchos años.

Puestos a metaforear mitos siempre preferí hacerlo hablando de constelaciones literarias. Pero tampoco. Me quedo solamente con las ilusorias "hojas del árbol caídas" de nuestro gran poeta romántico, evocadoras del mito homérico. Pero lo de la "lealtad, reciedumbre, veracidad, libertad... ("independencia y libertad de espíritu" que diría Azaña) de los muchos españoles que la han tenido, sí es cosa que a mí también me afecta. Y, sobre todo, su "seguir adelante (así llovieran piedras) dejando a los Tartufos rascándose la cabeza de puro pasmo". Y de algo, y algos, más que sólo pasmo; algo de indigno y de cobarde también.

Y hablemos, sin secreto, de nuestro admiradísimo y queridísimo Telesforo Monzón. Quien fue, como Unamuno, vasco *de raíz;* maestro y amigo y ejemplo vivo inolvidable; creciente en su recuerdo más cada día. Porque los dos fueron hasta la muerte peleadores de la misma pelea (lo repetiré una vez más y siempre): "la de que cada cual, hombre o pueblo, sea él y no otro". Agonía decía Unamuno en su vasquísimo dialecto personal. Y en esta agonía, en esta pelea, nunca cesaron, sin apartarse de ella; sin mentirla ni traicionarla por oportunas conveniencias ajenas ni propias.

Pelea separadora de todo lo que haya que separarse, para ser y hacerse libre de verdad por la verdad. (Separatismos nacionales, creadores de nacionalidad; separatismos "centrífugos" y no "centrípetos"; separando lo vivo de lo muerto y dando generosamente la vida por ello. Los frutos de esa lucha (de esa agonía) de esa pelea, de la obra y la vida personales de estos dos vascos admirables, los recoje su pueblo vivo; si lucha (si agoniza) de veras por lo que es y quiere ser, y sin dejar de parecerlo, "que es más" cono escribía Cervantes, y simbolizó en su Quijote.

Unamuno, Monzón, ¿fueron quijotescos, fueron contradictorios? Quienes se lo reprochen, a sabiendas o no, y queriéndolo o sin quererlo, los equivocan: ¡a ellos, los inequívocos, los enteros y verdaderos, los indomables!

Pronto enviaré —como le he prometido a mi admirada y muy querida amiga M.J.— una elegía-elogio de Monzón, evocando la sombra unamunesca: la de aquél Unamuno al que tantas veces acompañé en Hendaya en los días de su destierro, que él decía sólo espiritual porque no había salido de Euskadi; de su tierra, de su país, de su paisaje y paisanaje vascos. ¡Cuántas veces me dijo, al pasar ante el pequeño cementerio de Urruña, que rodea su vieja iglesia, que querría que allí resposaran sus huesos! En su país, en su paisaje. Cuando, este último verano, pasé por Bergara, para visitar la sombra luminosa de Monzón, creí sentir que me acompañaba la de Unamuno.

Es verdad, amiga mía, lo que usted me escribe de su muerte: "con él ha desparecido una figura irremplazable, un buen guía para los que amamos la sensibilidad y la emoción poética. Y para quienes —en momentos tan difíciles y contradictorios— hubieran ido a pedirle consejo o, por lo menos, clarificación para mil confusas ideas".

Así lo siento yo también. Y es que su muerte la adelantó el Diablo. (Un Diablo que tiene nombre y apellido).

En su mortal ausencia, sin poder verle y oirle vivo, parecería que todo el pueblo vasco peleador siente una tristeza de orfandad. Y en todos los "momentos difíciles y contradictorios" que le han seguido, en los que ahora estamos, lo sentimos más cerca de nosotros que nunca, los que le admiramos y quisimos.

Tengo que poner fin a esta carta que se ha alargado mucho. Y lo pondré diciendo que me siento ahora como siempre, y más y más que siempre al lado de estos vascos criminalmente perseguidos en su país, del que los arrancan encerrándolos en las cárceles afrentosas en que los torturan y matan para aterrorizarnos a todos (los que no estamos muertos todavía). "Los que gritan para no oír y para no dejar oír" (como me escribía Unamuno), más aún que para silenciarnos la verdad, arman su gritería para llenar con ella su vacío propio; su inhumano abismo de inconsciencia e irresponsabilidad total política. Eso pienso y siento, querida amiga, creo que como usted también ahora. ¿Oye usted ese prefabricado y estúpido grito de que "Polonia sea Polonia", como para, con su ruido y ruidos teatraleros, trágicos y grotescos, con su violenta gritería bufonesca ensordecedora, no dejarnos oír "las voces del silencio": voces (y no votos) acusadoras?

Téngame siempre por su muy amigo.

José BERGAMIN

cartas